

Küreselleşme Sürecinde Ulus Devletin Akıbeti: Ulus Devlet Sonda mı, Vizyonda mı?

Hakan ÖZDEMİR*

Özet

Bu çalışmada küreselleşme ile ulus devletin etkileşiminin ve ulus devletin küreselleşme sürecinde akıbetinin, küreselleşme tartışmalarında yer alan gruplardan olan “Dönüşümcüler”in cephesinden ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaçla hazırlanan çalışmada, tarihsel ve betimsel araştırma tekniklerinden yararlanılmıştır. Çalışmada öncelikle, ulus devlet ve küreselleşmenin tarihsel gelişimine, daha sonra da küreselleşme ve ulus devletin etkileşimine değinilerek çalışma sonlandırılmıştır. Çalışmanın sonunda, küreselleşme sürecinde ulus devletin gücünün ve etkinliğinin aşındırıldığı, ulus devletin iktidar ve egemenlik kaybına uğratıldığı tespit edilmiştir. Ancak bu süreçte ulus devletin gücü ve etkinliği her ne kadar aşındırılmış olsa da, ulus devletin Kapitalist sermaye birikiminin devamlılığını sağlaması için vazgeçilemeyen bir seçenek olduğu ve günümüzde ulus devletin sonda değil, vizyonda olan bir aktör olduğu sonucuna erişilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ulus Devlet, Kapitalizm, Küreselleşme.

The Outcome of the Nation-State in the Course of Globalisation: The Nation-State at the End or with the Vision?

Abstract

In this study, the interaction of globalism with the nation-state and the outcome of the nation-state in the course of globalism are taken into account to be explained from the perspective of ‘Transformists’ who are one of the counterparts in globalism discussions. In this study, we have benefited from historical and descriptive research methods. The historical development of the nation-state and globalism are taken into account first in this study and then the paper ends with the interaction between globalism and the nation-state. At the end of this study, it is figured out that the power and the operational force of the nation-state has been eroded during the globalisation process and this nation-state has lost its capability and dominance, but no matter how much the power and the dominance of the nation-state has been taken away during this process, the nation-state is still an indispensable option for the continuity of the capitalist capital accumulation and the nation-state is not at the end but it is with the vision today.

Key Words: Nation-State, Capitalism, Globalism.

---

*Öğr.Gör., Bitlis Eren Üniversitesi Adilcevaz M.Y.O., ozdemirhakan44@gmail.com

1. Giriş

16. yüzyılda Batı Avrupa’da Kapitalizm ile birlikte tarih sahnesine çıkan, Fransız Devrimiyle yegâne devlet tipine dönüşen ulus devlet; Kapitalizmin 1970’lerde yaşadığı kriz sürecinde gelişen Neo-Liberalizm akımı, SSCB’nin çözülmesiyle ilgili gelişmeler, teknoloji ve telekomünikasyon alanında meydana gelen gelişmelerle yükselen küreselleşme sürecinde, akıbeti sorgulanan, kimilerine göre sonda kimilerine göre ise vizyonda olan bir kavramdır. Bu süreçte ulus devletin ekonomik, siyasi, idari, hukuki ve kültürel açıdan birçok yetkisi aşındırılmış, ulus devlet yeniden yapılandırılmış, ulus devlete yeni roller atfedilmiştir. Ulus devlet küreselleşmeyle etkileşiminde, iktidar ve egemenlik kaybına uğramıştır. Ancak ulus devlet Kapitalizmin varlığını sürdürmesi ve gelişmesi için vazgeçilemez bir partner ve alternatifsiz bir aktör olarak yasal, kurumsal ve toplumsal açıdan birçok misyonu üstlenmiştir.

2. Ulus Devlet ve Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

2.1. Ulus Devletin Tarihsel Gelişimi

“Sınırları belirlenmiş bir toprak parçası içinde yasal güç kullanma hakkına sahip ve yönetimi altındaki halkı türdeşleştirerek, ortak kültür, simgeler, değerler yaratarak, gelenekler ile köken mitlerini canlandırarak birleştirmeyi amaçlayan bir tür devletin oluşumuyla tanımlanan modern bir olgu” (Guibernau, 1997: 93) olan ulus devlet, 16. yüzyılda Batı Avrupa’da ortaya çıkan ve toplumsal yapıyı birçok alanda etkileyen Kapitalizmle birlikte tarih sahnesine çıkmıştır. Ancak ulus devletin gerçek çıkış noktası, Rönesans ve Reformasyon yüzyıllarında sosyo-ekonomik ve düşünsel yapıda görülen gelişmelerde saklıdır (Akca, 2005: 1-2).

Ulus devletin meşruiyet kaynağı olan ulusun oluşumu ise, ortaçağa kadar uzanmaktadır. Burada Avrupa’da ortaya çıkan ve ulus devlet oluşumuna katkıda bulunan devrimsel nitelikli üç gelişmeye değinmekte fayda vardır. Bunlardan ilki, ekonomik entegrasyon neticesinde devletin merkezi bir konuma yükselmesi; ikincisi bilimsel gelişmelerle desteklenen teknik uzmanlık ve bürokrasinin yükselişinin kaynaklardan yüksek verimlilikle yararlanması ve egemenliğini pekiştirmesi; üçüncüsü ise, kültürel alanda geleneksel kilise kökenli otoritelerin devlet egemenliği ve vatandaş eşitliği ekseninde gelişen bir dünyevi kurtuluş amacına dönüşmesi ve bu amaca hizmet eden bir entelejensiyanın güçlenerek devlet hakimiyeti altında kültürel bütünlük oluşturma çabasına dahil olmasıdır (Smith, 2002: 173-176).

Tarihi serüveni kısaca bu şekilde ifade edilen ulus devletin gelişim sürecini daha iyi idrak etmek için, ulus devletin tohumlarının atılmaya başlandığı ortaçağa kadar gitmek

gerekmektedir. Ortaçağ, ilkçağdan farklı bir iktisadi ve sosyal düzene ve o düzeni belirten değerler sistemine sahiptir. Feodal (derebeylik) düzen olarak adlandırılan bu sistemde; soylular, rahipler (kilise), köylüler ve serfler şeklinde sıralanabilen sosyal sınıflar bulunmaktadır. Sınıfların keskin çizgilerle birbirinden ayrıldığı ortaçağda soylular ile kilise (rahipler) ayrıcalıklı sınıfları teşkil etmektedir (Tanilli, 2010: 51-52). Üretim yapan serflerin çalıştığı toprağın sahibi olan ve serfler üzerinde askeri, idari sınıf olarak oturan soylular, serflerin yaptığı üretimden pay alarak geçinen, barış zamanında malikâneleri yöneten, savaş zamanlarında kendilerini şövalye olarak donatıp, kendilerine bağlı diğer şövalyelerle birlikte kralın veya başka bir soylunun ordusuna katılarak mücadele eden bir sosyal sınıftır (Bayhan, 2006: 19). Feodal sistemin en önemli ve etkili sınıfı olan kilise, bütün Hıristiyan dünyasına yayılmış bir örgüt olarak, amaçları doğrultusunda toplumun her alanına el atıp, eğitimden vergiye her türlü toplumsal ilişkiye müdahale edecek kadar muazzam bir güce sahiptir. Ayrıca bu dönemde kilise dünyevi iktidar olan kralın papaya bağlı olmasını, kilisenin emir ve direktifleri doğrultusunda hüküm vermesi gerektiğini savunmaktaydı (Çetin, 2002:82). Feodal piramidin en alt ve en geniş tabakasını oluşturan özgür köylüler ve serfler, soyluların toprağında üretim yapan ve kendi tükettiği çok az bir miktar haricindeki bütün ürünü soylulara veren ve siyasal haklara sahip olmayan bir sosyal sınıftır (Bayhan, 2006: 20).

İçerdiği sosyal sınıflar kısaca bu şekilde betimlenen Feodal sistem, 11. yüzyıldan itibaren ortaçağın hemen hemen bütün dönemlerinde devam eden Haçlı Seferleri ve bunun akabinde gelen bazı gelişmelerle derinden sarsılmıştır. Haçlı Seferlerinin sonunda skolastik düşünce zayıflamış ve doğu uygarlıklarından alınan yenilikler kullanılmaya başlanmıştır. Doğu-Batı arasındaki ticaretin geliştiği ve Avrupalıların dokuma, cam ve deri işleme sanatını öğrendikleri Haçlı Seferlerinden sonra, Avrupa'da hayat standartları yükselmiştir. 12. ve 13. yüzyıllarda feodal üretim sisteminde ve ekonomik sistemde meydana gelen değişmelerin de burada yâd edilmesi gerekmektedir. Feodal düzende önceleri serfleri toprağında belirli günler çalıştıran ve emek rant alan feodal beyler, daha sonraları bu rantı serflere bıraktığı belli bir topraktan ürün rant şeklinde alma yolunu tercih etmiştir. Ancak 12. yüzyıldan itibaren, Feodal dönemin son devirlerinde para ekonomisinin belirmesi üzerine feodal beylerin aldığı rant, para ranta dönüşmüştür. Bunun sonunda serfler ve köylüler daha fazla üretmeye ve kazanmaya başladılar. Bu dönemde kentlerde bulunan lonca şeklinde örgütlenmiş olan zanaat erbapları ise sınırlı düzeyde üretim yapmaktadır. Nüfusun artması ve serflerin üretimden daha çok pay almasından dolayı, toplumdaki talep düzeyinde artış görülmüş ve bu talebe sınırlı üretim kapasitesine sahip olan loncanın karşılık verememesi üzerine, lonca sistemi etkinliğini yitirmiştir. Bu gelişmelerin ardından daha bol düzeyde mal üretimi gerçekleşmiştir. Küçük

yerleşme birimleri arasındaki ilişki düzeyinin çok düşük olduğu, seyahatin zor ve ticaretin sadece lüks mallarla sınırlı olduğu kendine yeterli ortaçağ ekonomisinde bir canlılık belirmeye başlamıştır. Bu dönemde serfler de kentlere kaçıp özgürleşmeye başlamıştır. Genel olarak ekonomik yaşamda ticaretin canlandığı, iktisadi yapının değiştiği, köy ekonomisinden kent ekonomisine, tarıma dayanan bir ekonomiden küçük el sanatları ekonomisine geçilmiştir. Böylece iktisadi faaliyetlerin gerçek merkezi kentler olmuştur. Bu dönemde ticaretle uğraşmaya başlayan şehir halkı zenginleşerek burjuva sınıfını oluşturmuştur (Oran, 1997: 47-48; Tanilli, 2010: 64; Bayhan, 2006: 24).

13. yüzyılda parasal araçlar yaygınlaşmış, ekilen alanlarda genişlemeler ve nüfusta artışlar gözlenmiştir. Bu gelişmeler ve değişimler neticesinde kilisenin kültürel ve sosyal tekelinde kırılmalar başlamıştır. 13. yüzyılda kaydedilen bu gelişmeleri, 15. yüzyılda Batı Avrupa'da coğrafi keşiflerin ve buluşların yoğunlaşması, okyanus aşırı ticaretin artması gibi Kapitalizmin gelişmesine kaynaklık eden gelişmeler izlemiştir. Yaşanan bu süreç, feodal üretim ve toplum yapısında çözümlere neden olmuştur. Sosyo-ekonomik alanda yaşanan bu gelişmelere paralel olarak Rönesans ve Reform Hareketleri ile kaydedilen düşünsel gelişmeler ise insan aklını egemen konuma getirerek insanın yüceltilmesi, görsel sanat ve edebiyatın değişmesi ve bilim alanında birçok ilerlemenin kaydedilmesine neden olmuştur. Teknolojik ilerlemeler ise ekonomik ve toplumsal yapının gelişimine kaynak teşkil etmiştir. Bu süreçte dini nitelikli eğitim kurumu olan manastırların karşısına üniversiteler çıkmış, bilim ve felsefede özgürlük ortamına kavuşulmuştur. 15. yüzyılın başlarında kilisenin dünya işlerine karışmaması ve yeniden düzenlenmesi yönünde istekler belirmeye başlamıştır (Çetin, 2002: 83; Akca, 2005: 2).

1520 yılından sonra da ortaçağda kilise ve krallar arasında din ve dünya işleri arasında baş gösteren çelişkiler neticesinde kilisenin otoritesi sarsılmaya başlamış ve kral ile kilise arasında çatışmalar ortaya çıkmıştır. Feodal düzende hukuksal güvencelerin olmayışından, asayişsizlikten ve ticaret olanaklarının sınırlı olmasından dolayı gelişemeyen yeni tüccar sınıfı olan burjuva sınıfı, bu savaşında feodal beyler ve kiliseye karşı kralları en aktif şekilde desteklemeyi tercih etmiştir. Çünkü burjuva sınıfı için, istediği asayiş ve ticaret yapacağı geniş ülkeyi sağlayacak güç kraldan başkası olamazdı. Kral da kendisine para ve paralı asker sağlayacak bu doğal ittifaka sıcak bakmıştır. Bu ittifakın neticesinde Avrupa'da kilise güç kaybetmeye başlamıştır. Avrupa'nın din birliği ilkesi parçalanarak, kilisenin dünyadaki tek örgütlü yapısı bozularak yerini krala boyun eğen ulusal kiliselere bıraktı. Böylece Avrupa'da merkezi krallıkların güçlü olduğu bir döneme girilmiştir (Oran, 1997: 53; Bayhan, 2006: 33-34).

Bu dönemde modern devletin ilk formu olan mutlakıyetçi monarşiler tarih sahnesine çıkmıştır. Mutlakıyetçi monarşiler, pazarın genişlemesi ile eşzamanlı bir gelişme göstermiş olup, pazar mekanizmasının işlerliği için kural birliği, kararlılığı ve iç barışın sağlanması gibi misyonları üstlenmiştir. Bu bağlamda modern devlet mutlakıyetçi formu içinde yasa ve düzen, etkin bir kamu finansmanı sağlamak ve ekonomi politikası olarak merkantalizmin uygulanması şeklinde üç temel işlevi üstlenmiştir (Şaylan, 2003: 39-40).

Merkantalist dönemde kolonileşme ve gümrük korumaları dışında belli ticaret grubuna belli yöre ya da mal konusunda ticaret tekelleri sağlayan modern devlet, mutlakıyetçi formu içinde giderek kurumsallaşmıştır. Otuz Yıl Savaşları'nın ardından 1648'de imzalanan Westphalia Anlaşması ile Avrupa'daki uluslararası düzenin siyasi birimi haline gelmiştir. Böylece, modern devlet mutlakıyetçi formu içinde idari, adli ve iktisadi yapının merkezileşmesi sonucu devletin ulusal biçimde dönüşme sürecine gidilmiştir (Akca, 2005: 13; Habermas, 2008: 8-9).

Ancak bu süreçte güçlenen burjuva sınıfı, zamanla müttefiki olan kralı zararlı olarak görmeye başlamıştır. Burjuva özgürlüğün (yani mülkiyetin) korunması misyonunun, yeni sınıfın öz iktidarına bırakılabileceğini savunmaktaydı. Bu da parlamenter demokrasiyle sağlanabilirdi. Bu arada “burjuva sınıfının iktidarı kraldan alması sırasında ortaya çıkan toplumsal sadakatin nereye yöneleceği ve tutunumun hangi odak noktasına dayandırılacağı” sorunu belirlemiştir. Daha önceki tutunum ideolojileri odak noktası olarak mistik (ataların ruhu), ilahi (tanrı) veya kişisel (kral) kavramları göstermeyi uygun bulmuştur. Ancak sanayi toplumu gibi son derece değişmiş, toplumsal ilişkilerin iç içe geçtiği ve karmaşıklaştığı, gayri şahsileştiği bir forma dönüştüğü bir dönemde toplumsal sadakatin, bütün bireyleri içine alan bir millet kavramına dayandırılmasından başka bir seçenek olası gözükmemektedir. Bu noktada sadakatin millet ögesine dayandırılması yolu benimsenmiştir. Burjuva sınıfı da doğrudan doğruya kendisine dayandıramadığı sadakat noktasını millet kavramına teslim etmekte herhangi bir sakıncanın olmadığını düşünmüştür. Parlamentoya sadece belli miktarda vergi verenlerin girebilmesinin öngörüldüğü bu yeni düzende, burjuva sınıfı en güçlü kendisi olduğu için, toplumda beliren meşruiyet gereksiniminin milliyetçilikle doldurulmasını uygun bulmuştur (Oran, 1997: 48-50).

Mutlak bir iktidarın beraberinde gelen feodal ve dini sadakat bağlarının yerini soyut bir iktidar kaynağına yönelik siyasal sadakat bağı olan milliyetçiliğin alması, modern devletin başlangıç noktasını teşkil etmektedir. Buradan modern devlete geçmek için geriye kalan tek şey, devamlı ve mutlak olan bu egemenliği kişisellikten kurtararak soyut ve aşkın bir meşruluk temeline oturtmaktır. Bunun için de 1789 tarihli Fransız Devrimine kadar beklemek

gerekir. Fransız Devrimi, dinin yerine meşruluk temelinden bir anlamda yoksunlaşan mutlak egemene yeni bir meşruluk unsuru olarak ‘siyasal toplumu oluşturan fertlerin toplamından daha üst düzeyde süreklilik ve bölünmezlik unsuru içeren bir bütünsellik olarak’ ulus kavramını kazandırır. Devlet yapısının modern ulus devlet adını aldığı Fransız Devrimi (Erözden, 2008: 47-55)’nin düşünsel etkileri, milletleşme sürecini ve bu arada devletin merkezileşme eğilimlerini güçlendirmesi yönünde olması açısından burjuva sınıfının çıkarlarıyla örtüşmektedir. Prenslik ya da krallıklar arasındaki gümrük sınırlarının ortadan kaldırılması başta olmak üzere, ülkenin her yanında geçerli aynı yasaların ve yargı organlarının varlığı, iletişim ve dilde bir bütünlüğün sağlanması ve yönetimin tek merkezde toplanması gibi gelişmelerin kaydedildiği Fransız Devrimi, büyük ölçekli üretim gerçekleştirip, ürettiği malları ekonomik, politik ve yasal bütünlüğün sağlandığı bir pazarda satmayı arzu eden burjuva sınıfının çıkarlarıyla örtüşmektedir (Erdem, 2010: 50).

Devlet yapısının modern ulus devlet formuna büründüğü Fransız Devrimi’nden sonra dünya milliyetçi çizgiler üzerinde şekillenmiştir. I. Dünya Savaşı’nın sona ermesinden bu yana ulus devlet, siyasi bağımsızlığın tartışmasız kurucu ilkesi olarak kabul görmüştür. 1919-1920 yılları arasında Orta ve Doğu Avrupa’da yeni ulus devletler kurulmuştur. Yenik Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Prusya Krallığı bünyelerinden etnik-ulusal kimlik zemininde Çekoslovakya, Polonya, Yugoslavya, Romanya, Bulgaristan ve Arnavutluk gibi birçok büyük devlet kurulmuştur (Bayhan, 2006: 49). 20. Yüzyılın üç büyük dönüm noktasından biri olan I. Dünya Savaşı kadar, II. Dünya Savaşı ve Komünizmin Doğu Avrupa’da çöküşü (SSCB’nin dağılması), ulus kavramına siyasi organizasyon prensibi olarak önemli ölçüde değer atfedilmesine neden olmuştur. Şöyle ki, 1991 yılından bugüne 18 yeni devlet kurulmuş (bunlardan 14’ü SSCB’nin dağılmasıyla) ve bunlardan her biri ulusal devlet olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca 1989’da BM’ye üye olan 159 devletten sadece 15’inin 1910’da mevcut olması, bugün mevcut olan 65 Orta Doğu ve Afrika devletlerinden sadece 3’ünün 1910’da var olması gibi örnekler, 20. yüzyılda milli bağımsızlık arayışlarının yaygın olduğunu ve çok sayıda ulus devletinin farklı şekillerde hayat bulduğunu göstermektedir (Türköne, 2009: 646-647).

2.2. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

“Ülkeler arasında karşılıklı iletişim, etkileşim ve bağımlılığın artması, ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilerin yoğunlaşması ve ulusal sınırları aşan evrensel bir hukukun ve kamuoyunun oluşması süreci” (Yayla, 2004, 96) olarak tanımlanan küreselleşmenin tarihsel gelişimine yönelik çok farklı görüşler bulunmakta olup, küreselleşme teorisyenlerince bu konudaki tartışmalar kesintisiz olarak sürmektedir (Cebeci, 2011: 374).

Küreselleşme konusundaki tartışmalar; aşırı küreselleşmeciler, kuşkucular (şüpheciler), ve dönüşümcüler şeklinde üçe ayrılmaktadır.

Aşırı küreselleşmecilerin yaptığı pek çok küreselleşme çözümlenmesi devletlerin rolünde meydana gelen değişimlerle ilgilidir. Dünya ticaretinin hızla gelişmesinden dolayı, ülkelerin artık kendi ekonomilerini tek başına kontrol edemediklerini iddia eden aşırı küreselleşmeciler, ulus devletlerin ve politikacıların da değişken mali pazarlar ve çevresel tehditlerden dolayı ulusal sınırlarını aşan konuları kontrol etmekte zorlandıklarını ifade etmektedirler (Giddens, 2005: 59). Piyasaların artık devletlerden daha güçlü olduğunun iddia edildiği bu görüşü savunanlara göre, devletlerin otoritelerinde görülen bu gerileme, diğer kurumlarla birliklerin ve yerel/bölgesel otoritelerin artarak yaygınlaşması ile izah edilebilir (Yalçınkaya vd., 2012: 6). Aşırı küreselleşmeciler, küreselleşme sürecinin tarihsel gelişimini 15.-16. yüzyıl dolaylarından başlatarak incelemeyi yeğlemektedir. Küreselleşmenin aslında yeni bir olgu olmadığına benimsendiği bu görüşte, küreselleşmenin başlangıcı Rönesans ve Reformasyon hareketleri ile coğrafi keşiflerle yerkürenin tanınmasına kadar götürülmektedir. Ulus kavramının doğduğu bu dönemi, 18. Yüzyılın ortalarından 1870’li yıllarda başlayan ve 1870’li yıllara kadar süren üniter devletler düşüncesi çerçevesinde önemli yer değişikliklerinin gözlemlendiği ikinci evre izlemiştir. Bu dönemden sonra 1872-1920 yılları arasını kapsayan, küreselleşmenin yükseliş gösterdiği ve modernlik sorununun belirlediği üçüncü dönem gelmekte olup, bu dönemi 1920’li yılların ortalarında beliren ve 1960’lı yılların sonlarına kadar süren, Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler’in kurulduğu dördüncü dönem izlemiştir. 1960’lı yılların sonunda başlayan ve günümüze kadar devam eden beşinci dönemde ise küresel kurum ve hareketlerin sayı ve etkinlik düzeyinde artış gözlenmiştir (Kaymakçı, 2007: 7; Cebeci, 2011: 380).

Kuşkucular ise, Küreselleşmenin dünyadaki iktisadi ilişkilerde ciddi bir yeniden yapılandırmaya yol açtığı şeklindeki görüşlere karşı çıkararak, ulus devletlerin dünya iktisadi faaliyetleri üzerindeki egemenliğinin sürdüğüne, ulussuzlaşma veya piyasaların küreselleşmesi gibi kavramların dünyadaki mevcut iktisadi durumun marjinal bir yorumu olarak değerlendirildiğine vurgu yapmaktadırlar (Fıkırkoca ve Kalemci, 2011: 180).

Küreselleşme karşıtı olan kuşkucular, eski çağlara nazaran ülkelerin birbiriyle ilişkilerinin günümüzde daha çok yaygınlaştığını kabul etmekle birlikte, küreselleşmenin geçmişine bakarak geçmiş dönemlerde de önemli düzeyde para ve mal hareketlerinin olduğunu ileri sürmektedirler (Giddens, 2005:59; Yalçınkaya vd., 2012: 6). Küreselleşmeyi insanlık tarihinin başlangıç tarihine kadar götüren kuşkucular, İ.Ö. 10000-3500 yılları arasındaki dönemi küreselleşmenin erken dönemi olarak kabul etmekte olup, bu dönemi İ.Ö. 3500 ile İ.S. 1500 yılları arasını kapsayan yazının bulunduğu ve tekerleğin icat edilmesiyle küreselleşmeyi destekleyen buluşların yapıldığı modern öncesi dönem izlemektedir. Bu dönemden sonra gelen 1500-1750 yılları arasını kapsayan Aydınlanma ve Rönesans arasındaki dönemi ifade eden erken modern dönem gelmiştir. Erken modern dönemi ise, 1750'den sonra beliren daha çok dünyanın diğer bölgelerinden kaynaklanan düzenli malzeme ve kaynak akışı ile beslenen Batılı Kapitalist işletmelerin öneminde artışların gözlemlendiği modern dönem izlemiştir (Cebeci, 2011: 376-378).

Dönüşümcüler, küreselleşme konusunda daha orta bir tavır takınmayı yeğlemektedir. Küreselleşmenin son zamanlarda modern toplumları biçimlendiren bir dizi değişimin arkasındaki asıl güç olarak görüldüğü bu yaklaşımda, küresel düzenin gittikçe şekil değiştirdiği, ancak birçok örüntünün günümüzde de mevcudiyetini koruduğu anlayışı savunulmaktadır (Giddens, 2005:59). Küreselleşmenin modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı toplumsal, siyasal ve iktisadi değişimlerin arkasındaki ana siyasal güç olarak kabul edildiği bu yaklaşımda; ulusal hükümetlerin otoritelerini ve güçlerini yeniden yapılandırıldığı kabul edilmekle birlikte, hem aşırı küreselleşmecilerin egemen ulus devletin sonunun yaklaştığı iddialarını, hem de kuşkucuların hiçbir şey değişmedi tezi reddedilmektedir (Eşgin, 2001: 189-190, aktaran; Kaya, 2009: 11). Bu çalışmada da devletleri, toplumları, ekonomileri, yönetim kurumlarını ve dünya düzenini dönüştüren bir güç olarak küreselleşmenin kaçınılmaz ve ulus devlette radikal değişikliklere neden olmayan bir olgu olarak kabul edildiği (Fıkırkoca ve Kalemci, 2011: 180), dönüşümcü yaklaşım benimsenmiştir.

Dönüşümcüler küreselleşmenin tarihsel gelişimi hakkındaki incelemelerini, 1960 sonrasındaki gelişmeler çerçevesinde yapmayı, tarihsel değerlendirmelerini 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren beliren teknolojik gelişmelerin yansımaları çerçevesinde gerçekleştirmeyi yeğlemektedirler (Cebeci, 2011: 381). 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren gittikçe belirginleşmeye başlayan küreselleşme olgusunun arka planında, Kapitalizmin 1970'li yıllarda yaşadığı son yapısal kriz ve S.S.C.B.'nin çözülmesi ile ilgili gelişmeler yer almaktadır. Kapitalizmin 1970'lerde yaşadığı krizden çıkılması için, 1980'lerden itibaren

Neo-liberalizm olarak adlandırılan politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Bu politikalar doğrultusunda sermaye hareketlerinin serbestleşmesi için ekonomide devlet müdahalesinin kaldırılmasını öngören düzenlemeler geliştirilmiştir (Akca, 2005: 4-5). Küreselleşme olgusunu teknoloji ve dünya telekomünikasyon sisteminde meydana gelen gelişmeler de tetiklemeye başlamıştır. Ayrıca, 1989'da Avrupa'da beliren bir dizi dramatik devrimle meydana gelen ve Sovyetler Birliği'nin 1991'de çözümlenmesiyle Sovyet Tarzı Komünizm sona ermiştir. Böylece Kapitalizmin karşısındaki alternatif düzen tehdidi de ortadan kalkmıştır. Bu tehditten kurtulan Kapitalizm, yaşadığı küresel bunalımdan yeniden yapılanma sürecine girerek kurtulmanın yollarını aramıştır. Yeni dünya düzeni olarak adlandırılan bu süreçte gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini de dahil olmak üzere bütün dünyanın, pazar ekonomisinin egemenliği altına girdiği gözlenmiştir (Giddens, 2005:52; Şaylan, 2003: 214). Küreselleşmeyi hızlandıran bir diğer önemli etken de uluslararası ve bölgesel yönetim mekanizmalarında görülen gelişmelerdir. Bu mekanizmalar vasıtasıyla liberalizm politikaları tüm dünyada uygulanmaya, sermaye akışkan bir şekilde kolayca ülkeler arasında dolaşmaya başlamıştır (Akca, 2005: 5). Bu süreçte ürün ve faktör piyasaları liberalleşerek dünya ekonomilerinin bütünleşmesine ve tek Pazar haline dönüşmesine neden olmuştur. Sürekli yenilenen teknoloji ve uygulama aşamasında bu yeniliklerin ortaya çıkardığı üstünlüklerin doğurduğu rekabet beraberinde yüksek sermaye birikimi gereksinimlerini getirmiştir. Bu sürecin doğal sonucu olarak firma birleşmeleri ve daha da önemlisi çok uluslu firmaların sayısında artışlar gözlenmiştir (Yalçınkaya vd., 2012: 21).

3. Küreselleşme ve Ulus Devletin Etkileşimi

Yukarıda yer alan tarihsel gelişim sürecine bakıldığında, ulus devlet ve küreselleşmenin köken olarak Kapitalist sermaye birikimiyle ilişkilendirilmeden ele alınamayan, Kapitalizmin devamı ve farklı aşaması olan kavramlar olduğu sonucuna erişilmektedir. Ancak aralarındaki bu köken birliğine rağmen, küreselleşme ile ulus devlet arasında bir gerilimin olduğu yadsınamaz (Şaylan, 2003: 316-317).

Ekonomik boyutu olan bir ideoloji olarak küreselleşme, toplumlar ve devletler için ulusallık konusunda bir krizin yaşanmasına neden olmaktadır. Küreselleşme süreci ile beliren yeni koşullar, ulus devlet yapılarının işlev ve konumlarında aşınmalara neden olmaktadır. Küreselleşme süreci, ulus devleti yıpratmış koşullara uymaya zorlamakta, dönüştürmekte ve baskı altında tutmaktadır. Şirketleri geliştirmek ve ideolojik temeli olan neo-liberal politikalar gereği olarak devleti küçültmek, serbest ticareti özendirmek gibi argümanları kullanan ve olumsuz çağrışımlara sahip milliyetçilik ve korumacılığa karşı tam olarak bayrak açmış

durumda olan küreselleşme; bütüncül bir dünya (Pazar) kurgusuna vurgu yapmasına rağmen, bölgesel ve yerel güçleri de gündeme getirmek suretiyle ulusal boyutun aşındırılmasını (Akca, 2005: 58; Ayan, 2010: 78), IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşların ve ulus-ötesi sermayenin etki ve müdahalesini benimseyen bir süreçtir (Yalçınkaya vd., 2012: 21).

Bu süreçte ulus devlet erki iki boyutta aşılmıştır. Bu boyutların ilkinin, ulus devletin ekonomi alanındaki yetkilerini giderek uluslararası kurumlara devretmesi teşkil etmektedir. Bunun bir ayağını uluslararası, neredeyse küresel ölçekte üyesi olan örgütler çerçevesinde alınan kararlar oluşturmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Dünya Bankası, IMF, OECD ve GATT gibi örgütler burada başat rol üstlenmiştir. İkinci ayağı ise bölgesel anlaşmalarla kurulan bölgesel işbirliği anlaşmaları oluşturmaktadır. Bu boyutlardan ikincisini, yerel yönetimlerin giderek güçlendirilmesi, merkezi devlet olanaklarının, yetki ve sorumluluklarının kendi içerisinde yer alan alt birimlere devredilmesi teşkil etmektedir. Başka bir ifadeyle bu boyutu, yerel yönetimlerin mali, idari ve ekonomik düzlemde giderek özerkleşmesi ve merkezi devlete bağlılığının azaltılması şekillendirmektedir (Kazgan, 2009: 18-19).

Küreselleşme süreciyle yerel yönetimlere ve belediyelere verilen önemin küresel düzeyde giderek artmasına; AB'nin Maastricht Anlaşması hükümleri arasında yer alan bölgeselleşmeye yönelik maddeler, kalkınma ajansları, bölgesel mikro krediler, bölgesel teşvikler örnek gösterilebilir (Bahçekapılı, 2009: 122).

Uluslararasılaşan sermayenin küreselleşme süreci içindeki rasyonellik anlayışı kâr maksimizasyonu, pazarın denetlenmesi, teknolojik denetim gibi ekonomik değişkenleri içermektedir. Ancak ulus devletin rasyonellik anlayışı her zaman bu değişkenlerle çakışmaz, çoğu kez farklılaşmalar meydana gelmektedir. Bu farklılaşmalar kaçınılmaz olarak ulus devletin yukarıda da ifade edildiği gibi, aşılmasına neden olmuştur. Uygulama alanında beliren zengin ve gelişmiş ülkeler arasındaki bütünleşme ve genellikle gelişmekte olan ülkelerde yaygın bir şekilde görülen mikro milliyetçilik (etnik, mezhepsel, bölgesel ve dinsel temelli) eğilimlerindeki artışlar bu oluşumun uygulamadaki yansımaları olarak kabul edilebilir (Şaylan, 2003: 317-318). Küreselleşme sürecinde post modern söylemlerle güçlendirilen mikro-milliyetçilik akımlarının yanı sıra, çok uluslu şirketlerin ve mali finans kaynaklarının etkisiyle ekonominin kontrolünde görülen zorlaşmalar ve sosyal politikalar konusunda görülen zayıflamalar ulus devletin egemenlik alanının sarsılmasına neden olmaktadır (Akca,2005: 5).

Küreselleşme sürecinde IMF ve Dünya Bankası gibi finansal kuruluşlar tarafından, kendilerine ağır borçlu olan ülkelere doğrudan, ülkenin siyasi ve idari yapısını dönüştürecek baskılar yapılmaktadır. Bütçe harcamalarından tasarruf edilmesi gerekçesiyle devlet teşkilatının küçültülmesi, böylece memur sayısının azaltılması bunun bir ayağını oluşturmaktadır. Diğer ayağını ise, merkezi devletin güçlü olduğu, dışarıya karşı direnme gücünün bulunduğu durumlarda eyalet sistemine dayalı federal yapıya benzer siyasal yapılar oluşturma çabası teşkil etmektedir. Burada ise, ulus devletin güçsüzleştirilip dış dünyaya karşı direnme gücünün ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır (Kazgan, 2009: 149).

Küreselleşme sürecinde uluslararası hukuk alanında da birçok gelişme kaydedilmiştir. Ekonomi, insan hakları ve çevrenin korunmasına ilişkin yeni uluslararası hukuksal düzenlemelerin birçoğu Türkiye'nin de dahi olduğu çok sayıda ülke tarafından kabul edilmekte ve ulusal mevzuatlarına dahil edilmektedir. Ayrıca bu bağlamda ulus devletin hukuk alanındaki bazı yetkilerini uluslararası kuruluşlara devrettiği görülmektedir. AB'ye üyelik kapsamında uygulanması gereken Kopenhag ve Maastricht kriterleri ile GATT ve Dünya Ticaret Örgütü kapsamında imzalanan anlaşmalar ve yapılan hukuksal düzenlemeler bu bağlamda ele alınabilir (Bahçekapılı, 2009: 136).

Ayrıca bu süreçte, ulus devletin insan hakları, demokrasi, ticaret hukuku ve doğal çevreyi koruma gibi alanlardaki yetki ve sorumluluklarının da uluslararası kuruluşlarca denetlenmesi eğilimi giderek artmaktadır. Hatta bir dizi uluslararası sivil toplum örgütleri dahi, ulus devletlerin bu alandaki uygulamalarını sorgulama yolunda bazı işlevler üstlenmiş ve bu konulardaki otoriteyi sahiplenmeye başlamıştır (Krugman, 1995: 191-192, aktaran; Kaymakçı, 2007: 10).

Küreselleşme, ulus devletlerin ahenk ve birliğini de farklı şekillerde etkilemektedir. Küreselleşme sürecinde, küresel pazarlar, kitlesel tüketim, kitle iletişimi ve turizmi gibi olgular, kitle kültürünün (esas olarak ABD ve AB ülkelerinin kontrolünde) standart ürünlerinin dünya ölçeğinde yayılmasına veya bunlarla ilişki kurulmasına neden olmaktadır. Bu süreçte yaratılan tek kültür cilası sadece dünyanın uzak bölgelerini kaplamamakta, aynı zamanda Batıda bile milli farklılıkları tesviye etmekte ve böylelikle milli geleneklerin güçlü profillerinde yavaş yavaş bulanıklaşmalar görülmektedir (Milter, 1995: 1-22, aktaran; Habermas, 2008: 13).

Yaşanan tüm bu gelişmeler ulus devletin sonu tartışmalarının gündeme gelmesine neden olmuştur. Ancak tarihsel gelişimine bakıldığında, ulus devletin Kapitalist sınıfla yakından bağlantılı olduğu görülmektedir (Akca, 2005: 5). Şüphesiz Kapitalist dünya ekonomisi oldukça iyi örgütlenmiştir; ancak buna rağmen ulus devlet gibi bir partneri yok

etmeyi veya çökertmeyi göze alabilecek kadar cesur bir sistem değildir (Habermas, 2008: 11). Çünkü ulus devlet, bir kurum olarak Kapitalizmin devamı ve gelişimi için çok sayıda işlevi yerine getiren hayati öneme sahip olan bir mekanizmadır. Bunların başında etnik ya da dinsel kimliği ne olursa olsun, ülke vatandaşlarının olanaklar ölçüsünde diğer ülkelerin saldırısına karşı güvenliğinin, ülke içinde bireylerin, toplumsal sınıfların ya da dinsel alt grupların birbirleri karşısında hukuksal eşitliğinin, adaletin ve güvenliğin sağlanması gibi roller gelmektedir. Ekonomik alanda da sermayenin rahatça dolaşımı ve gelişmesi için; güvenli bir pazarın oluşturulması, ekonominin büyümesi için gerekli ortamın yaratılması, ekonomik yaşamın sürdürülmesinde ihtiyaç duyulan mübadelelerin düzenlenmesi ve hesapların kolaylaştırılması için para arzının ve kurumlarının düzenlenmesi, bu bağlamda makro istikrarın sağlanması (Kazgan, 2009: 318), hukuksal altyapının oluşturulması ve hukuksal güvencelerin sağlanması, dünya ekonomisine açılım için ön şart olan toplumsal risk dengelemesinin sosyal güvenlik sistemleri vasıtasıyla sağlanması gibi bir dizi rol gelmektedir (Breuer, 1998: 300, aktaran; Koçdemir, 2004: 155-456).

Küreselleşme olarak nitelendirilen hızlı ve kapsamlı tüm değişikliklere rağmen ulusun yerine ikame edilecek başka bir meşruiyet zemini günümüzde bulunmamakta ve henüz belirmemektedir. Ayrıca kolektif kültürel kimlik, kolektif irade ve milli sınırlar doktrini gibi milliyetçi prensiplerin günümüzde kısmen aşınmasıyla birlikte, milli egemenlik ve kimliğin en geçerli uygulamalar olarak bu unsurlarla yeniden şekillendiği, milliyetçiliğin ideoloji ve hareket olarak varlığını güçlü bir şekilde sürdürdüğü görülmektedir. Tüm bunlardan moderniteden farklı yeni toplumsal yapılanmanın, sanayi çağının, toplum biçimi ulusun içerik değiştirmesiyle meydana getirdiği ulus devlet modelinin küreselleşmeyle oluşan şartlarda da varlığını sürdürecektir dinamikleri yapısında barındırdığı sonucuna erişilmektedir (Şahin, 2006: 194).

Bu süreçte ulus devletlerin devletlerarası anlaşmalarla uluslararası yönetim biçimleri oluşturup sürdürmek yoluyla ‘üzerinde’; kendi hudutlarında merkezi, bölgesel ve yerel yönetimler arasındaki, ayrıca sivil toplumda kamu tarafından tanınan özel yönetimler arasındaki güç ve otorite ilişkilerin anayasal açıdan düzenlenmesi yoluyla da ‘altında’ yeni güçler belirmesi söz konusudur. Yani küresel niteliklerle tanımlanan günümüzde ulus devletler, yönetim sanatının en büyük ve etkili uygulayıcısı olarak hala merkezi bir konuma sahiptir (Hirst ve Thompson, 2003: 225, aktaran; Akça, 2005: 248).

Küreselleşme sürecinde ulus devlet en azından kuzeyin zengin ülkeleri ile güneyin yeni sanayi ülkelerinde, dünya piyasaların gereklilikleri karşısında çaresiz kalmamış, aksine birçok açıdan öncekine nazaran çok daha güçlü ve icra kabiliyetine sahiptir. Ulus devlet, daha

fazla vergi toplamakta, uluslararası ve bölgesel sermaye piyasalarında daha etkin ve faal olmakta, daha fazla görevi üstlenip yerine getirmektedir. Günümüzde ulus devletinin baskı gücü azalsa da fertlerin, örgütlerin ve işletmelerin devletin kamu hizmetleri ve tesislerine bağımlılığında artış gözlenmiştir. Devlet görevlilerinin türü ve nitelikleri kısmen değişmiştir, ancak devletin düzenleme yeteneği ve bu tür faaliyetlerin kapsama alanı da artmıştır (Koçdemir, 2004: 459).

Bu argümanlar göz önünde bulundurulduğunda ulus devletinin sona erdiğini söylemek olanaksızdır. Çünkü bir kurumun hayatini kaybettiğine kanaat getirmek için, ancak rakip kurumların onun işlevlerini daha iyi bir şekilde yerine getirme yeteneğinde olması gerekmektedir. Ancak AB gibi ulus devleti tarihe gömeceği iddia edilen oluşumların dahi, ulus-üstü seviyede yeni bir meşruiyet odağı yaratma potansiyeline sahip olmadığı görülmektedir. Çünkü günümüzde Avrupa kimliğinin tek tarif edici ögesi yabancılara kapalıdır. Eğitim, askerlik, demokratik katılım gibi milletleşme vasıtalarından yoksun bir AB'nin millet yaratması olanaklı değildir. Şayet bu başarılısa dahi, dünyada istisna olacak bu birliğin yeni bir süper millet yaratmak ve Avrupa milliyetçiliği doğurmak dışında bir sonuca erişilemeyecektir (Koçdemir, 2004: 455-458).

Günümüzde de ulus devlete atfedilen önem gittikçe artmakta ve milliyetçilik yeniden bir yükseliş göstermektedir. Milliyetçiliğin gösterdiği bu yükselişin ardında yatan birçok neden bulunmaktadır. Milliyetçilik, günümüzde hiçbir siyasi sistemin fertler arasında onun kadar kuvvetli ve ona rakip olabilecek düzeyde bir dayanışma bağı yaratamaması ve bir milletin çıkarlarını onun kadar koruyamamasından dolayı yükselmektedir. Ayrıca uzun süre kendisine büyük ümitler bağlanan Enternasyonal Marksist Sosyalizmin, 21. yüzyılı göremeden bütün dünyada trajik bir şekilde çökmesi neticesinde bütün evrensel Sosyalist ülkelerin kendi milliyetçiliklerine dönmesi, milliyetçilik tezlerinin doğruluk testi olarak büyük bir etki uyandırmıştır. Bunun dışında devletleri bir tek küresel otoriteye boyun eğdirmeye yönelik küreselleşmenin bütün milli devletleri hedef alan bir eğiliminin milletlerin beka ve hürriyetine açıkça saldırı niteliği taşımasından dolayı, milliyetçilikler üzerinde kısıktıcı bir etki uyandırmıştır. Ayrıca küreselleşmenin ülkelerin servetlerini talan etmesi ve dünyadaki ülkeler arasında gelir dağılımı dengesini tehlikeli bir şekilde bozuşu da her ülkenin servetinin yalnız kendi milli yönetimlerince idare edilmesinin olanaklı olabileceğini göstermekte olup, bunlar milliyetçilikler üzerinde yükseltici bir etkiye neden olmuştur (Hocaoğlu, 2008: 43-44).

Günümüzde toplumdaki tehdit algılaması da milliyetçi akımların yönünü belirleyen önemli bir etkidir. Tehdit algılaması güçlüyse veya tehdit olarak kabul edilebilecek etkenler fazlaysa milliyetçilik eğilimleri de yükselmektedir. Örneğin: Türkiye'de Kıbrıs-Rum tehdidi,

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki bölücülük tehdidi, yoğun göçün kentlerin dokusunu değiştirmesinden kaynaklanan güvenlik tehdidi, küreselleşmenin ve uluslararası sermaye hareketlerinin neden olduğu tehditler, AB'ye üyelik sürecinde yapılan köklü değişimlerin sancularından kaynaklanan tehditler milliyetçi eğilimlerin yükselmesine neden olmaktadır. Aynı şey diğer ülkeler içinde geçerliliğini korumaktadır. Dünyada küreselleşme ve çok uluslu sermaye hareketleri birçok ülkede ekonomik milliyetçiliğin ve himayeciliğin artışına neden olmuştur. Örneğin: Milli şirketlerin yabancıların eline geçmesi tehdidi ile karşı karşıya kalan Fransa, bu tür tehditleri önlemek için özel bir yasa çıkarmayı yeğlemiştir. Küreselleşmenin lokomotifleri olarak addedilen ABD'de 2005'te petrol şirketlerinin Çinlilere satılmasına engel olunması amacıyla ciddi girişimlerde bulunulmuştur (Şafak, 2006).

Ayrıca Avrupa'da sol akımların hükümetlerde yıpranmasından dolayı aşırı sağ tepkinin yükselmesi, milliyetçiliğin ve ulus devletinin öneminin artmasına neden olmuştur. İktisadi açıdan aşırı biçimde Pazar ekonomisi taraftarlığının, aynı zamanda sosyal devletten ziyade paternalist, himayeci bir devlet beklentisinin yüksek olduğu Avrupa'da, paternalist devlet anlayışı ulus devlet beklentisini de yükseltmektedir (İnsel, 2002).

Yukarıda da değinildiği gibi, günümüzde birçok ülkede ekonomik milliyetçilik ve himayecilikte artış görülmektedir. Dünyanın bugünlerde yaşadığı küresel kriz döneminde birçok ülkede milliyetçilik duygularında büyük ölçüde artış söz konusudur. Özellikle Avrupa ülkelerinde ortak bir para biriminin kabulünden sonra milliyetçiliğin giderek zayıflayacağı beklenirken, tam tersi olmuştur (Erçel, 2012). Avrupa'da ekonomik kriz ırkçılığı tetiklemiştir. Ancak bunun yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığı olarak algılanmaması gerekmektedir. "Düne kadar yabancılar dışarı diyenler, İslamofobi'yi köpürtenler, şimdi dertlerimizin sebebi AB'dir demeye başlamıştır. İnsanlar artık 'bizim paramızla neden Yunanlılar kurtarılıyor' veya 'onlar bizim paramızla rahat yaşarken, biz zor geçiniyoruz, bu nasıl adalet?' gibi soruları daha yaygın ve yüksek sesle dillendirmeye başlamıştır". Bu gelişmeler neticesinde Avrupa'da milliyetçi partiler prim yapmakta olup, tamamına yakını koalisyonlarla yönetilen Avrupa ülkelerinde artık milliyetçi ve ırkçı partiler bu koalisyonlarda kilit parti konumuna yükselmiştir. Bu partilerin desteğini almadan hükümet kurmak neredeyse olanaksızdır (Özcan, 2012: 32).

4. Sonuç

Meşruiyet kaynağı olan ulusun Ortaçağ Avrupa'sında yaşanan gelişmelere kadar uzandığı ulus devlet, 16. yüzyılda Batı Avrupa'da Kapitalizmle beraber tarih sahnesine çıkmıştır. Modern devletin ilk formu olan mutlakiyetçi monarşiler Ortaçağ Avrupa'sında belirmiş olup, pazar ekonomisinin genişlemesi ve işlerliği açısından önemli roller üstlenmiştir. 1648 tarihli Wetsphalia Anlaşması ile uluslararası düzenin siyasi birimi olan modern devlet mutlakiyetçi formu içinde idari, adli ve iktisadi yapının merkezileşmesi sonucu, devlet ulus biçiminde dönüşme sürecine girmiştir. 1789 tarihli Fransız Devrimi'nden sonra da devlet yapısı modern ulus devlete dönüşmüş olup, Devrimden sonra dünya milliyetçi çizgiler üzerinde şekillenmiş ve çok sayıda ulus devlet kurulmuştur.

Küreselleşmenin tarihsel gelişimi ise, küreselleşme tartışmalarında yer alan grupların benimsediği yaklaşımlara göre farklı şekillerde izah edilmektedir. Küreselleşme süreci ile devletin birçok rolünün aşındırıldığını ve piyasaların devletlerden daha güçlü olduğunu iddia eden *Aşırı Küreselleşmeciler*, küreselleşmenin tarihsel gelişimini 15.-16. yüzyıllarda başlatarak günümüze kadar getirmektedirler. Ulus devletlerin dünya iktisadi faaliyetleri üzerindeki egemenliğinin sürdüğünü, ulussuzlaşma ve piyasaların küreselleştiği gibi kavramların gerçekçi olmadığını savunan *Kuşkucular*, günümüzde ülkeler arasındaki ilişkilerin geçmişe nazaran daha çok yaygınlaştığını benimsemekle birlikte, küreselleşmenin tarihsel gelişimini insanlık tarihinin başlangıcına kadar götürmektedirler. Küreselleşmenin modern toplumları şekillendiren değişimin arkasındaki asıl güç olduğunu, küreselleşmenin ulus devleti yeniden yapılandığı ve etkilediği; ancak *Aşırı Küreselleşmeciler*'in ulus devletin sonu, *Kuşkucular*'ın hiçbir şey değişmedi tezini reddeden *Dönüşümcüler*'in savunduğu argümanlar bu çalışmanın da temel dayanak noktasını teşkil etmektedir. Bu yaklaşıma göre, ulus devletin tarihsel gelişimi 1960'ların sonlarına kadar uzanmakta olup, SSCB'nin dağılması, Neo-liberalizm politikaları, teknik ve telekomünikasyonda görülen değişimler, uluslararası ve bölgesel yönetim mekanizmalarında görülen gelişmeler, çok uluslu şirketler gibi etmenler bu süreci hızlandırmıştır.

Köken olarak Kapitalist sermaye birikimine dayanan küreselleşme ve ulus devlet sürekli etkileşim halindedir. Küreselleşme sürecinde ulus devletin yapı ve konumunda aşınmalar gerçekleşmekte, ulus devletin ekonomi alanındaki yetkileri uluslararası kurumlar ve bölgeler arası işbirliği anlaşmalarıyla azaltılmaktadır. Ayrıca yerel yönetimlerin mali, idari ve ekonomik açıdan güçlenmesi, merkezi devlete bağlılığı azaltmaktadır. Küreselleşme ulus devlette mikro milliyetçiliği artırmakta, ulus devletin hukuki yetkilerini daraltmakta ve kültürel açıdan da ulus devleti olumsuz yönde etkilemektedir.

Ancak buna rağmen, Kapitalizm ulus devlet gibi bir partneri yok etmek istememektedir. Çünkü Kapitalizmin devamı ve gelişimi için çok sayıda işlev üstlenen ulus devlet, sermayenin rahatça dolaşması ve büyümesi için gerekli olan yasal, kurumsal ve toplumsal altyapıyı tesis etmektedir. Milli kimlik ve egemenliğin en geçerli uygulamalardan sayıldığı günümüzde, yönetim sanatının en büyük ve etkili uygulayıcısı olarak ulus devlet hala merkezi bir konumda bulunmaktadır. Bu konumda yer alan ulus devletin düzenleme yeteneği ve kapsama alanı da sürekli gelişmektedir. Ayrıca günümüzde hiçbir kuruluş ulus-üstü meşruiyet yaratacak bir potansiyele sahip olmadığından dolayı, ulus devlet günümüzdeki en geçerli devlet sistemidir.

Günümüzde de ulus devlet ve milliyetçilik eğilimleri gittikçe yükselmektedir. Bunda ulus devletin alternatifsizliği, SSCB'nin çökmesinden sonra bu ülkelerde kendi milliyetçiliğine dönmesi ve küreselleşmeye duyulan tepkiler etkili olmaktadır. Ayrıca dünyada ve ülkemizde tehdit algılaması ve tehdit olarak kabul edilebilecek etkenlerin fazlalığı ve ekonomik kaygılar; dünyada sol akımların zayıflaması ve aşırı sağ tepkinin yükselmesi, yaşanan ekonomik krizler gibi nedenler milliyetçiliği tetiklemektedir. Bunun dışında, Avrupa'da yaygınlaşmakta olan koalisyonlar da milliyetçi ve ırkçı partilerin önemini artırmaktadır.

Sonuç olarak, küreselleşme sürecinde iktidar ve egemenlik kaybına uğratılan ulus devletin gücü her ne kadar aşındırılmış olsa da ulus devlet, Kapitalist sermaye birikimin devamlılığı için mevcut olan yegâne aktördür. Küreselleşme sürecinde bu aktörün egemenlik kaybına rağmen, ulus devlete yeni roller biçilmiş, yeni nitelikler ve işlevler yüklenmiştir. Ayrıca günümüzde ulus devlet ve milliyetçilik de yükselme eğilimi göstermektedir. Bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda ulus devletin sonda değil, vizyonda bir aktör olduğu sonucuna erişilmiştir.

Kaynakça

- AKCA, Zümrüt, (2005), “Ulus-Devlet ve Küreselleşme İlişkisi”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı, Sivas, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- AKÇA, Gürsoy, (2005), “Postmodernite ve Ulus Devlet”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), ss. 232-257.
- AYAN, Ergin, (2010), “Küreselleşme-Ulus Devlet Karşıtlığının Gerçeklikleri”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(14), ss. 75-87.
- BAHÇEKAPILI, Cengiz, (2009), Küreselleşme Sürecinde Güçsüzleşen Ulus Devlet, Derin Yay, İstanbul.
- BAYHAN, Halil, (2006), “Ulus Devlet, Modernizm ve Postmodernizm”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Diyarbakır, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- CEBECİ, İpek, (2011), “Küreselleşme Yaklaşımları Kapsamında Küreselleşme Sürecinin Tarihsel Değerlendirilmesi”, Sosyoloji Konferansları Dergisi, (4), ss. 359-384.
- ÇETİN, Halis, (2002), “Liberalizmin Tarihsel Kökenleri”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi, 3(1), ss. 79-96.
- ERÇEL, Gazi, (17.02.2012), “Kriz Milliyetçilik Duygularını Artırıyor”, <http://www.haberturk.com/yazarlar/gazi-ercel/716744-kriz-milliyetcilik-duygularini-artiriyor>, 17.02.2012.
- ERDEM, Habip Hamza, (2010), Devlet-Ulus’un Sonu, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- ERÖZDEN, Ozan, (2008), Ulus Devlet, On İki Levha Yay, İstanbul.
- FIKIRKOCA, Ali, R. Arzu KALEMCİ, (2011), “Küreselleşme ve Makro-Kuramsal Teori: Bir Literatür Taraması”, İç, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 13(2), ss. 177-198.
- GIDDENS, Anthony, (2005), Sosyoloji, Çev.: Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- GUIBERNAU, Montserrat, (1997), Milliyetçilikler 20. Yüzyılda Ulusal Devlet ve Milliyetçilikler, Çev.: Neşe Nur Domaniç, Sarmal Yayınevi, İstanbul:
- HABERMAS, Jurgen, (2008), Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti, Çev.: Medeni Beyaztaş, Bakış Yayınları, İstanbul.
- HOCAOĞLU, Durmuş, (2008), “Milliyetçiliğin Küresel Çapta Yükseldiği Bir Çağda Yeni Milliyetçilik”, Yerli Düşünce, (1), ss. 40-45.
- İNSEL, Ahmet, (24.04.2002), “Aşırı Sağ Tepki Olarak Yükseliyor”, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/148372.asp>, 13.01.2012.

- KAYA, Mehmet, (2009), “Küreselleşme Yaklaşımları”, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, (13), ss. 1-16.
- KAYMAKCI, Oğuz, (2007), “Küreselleşme ve Ulus Devlet”, Oğuz Kaymakcı (Der.), Küreselleşme ve Ulus Devlet, ss.1-14.
- KAZGAN, Gülten, (2009), Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- KOÇDEMİR, Kadir, (2004), Milli Devlet ve Küreselleşme Anlamı Değişen Sınırlar, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- ORAN, Baskın, (1997), Azgelişmiş Ülke Milliyetçiliği Kara Afrika Modeli, Bilgi Yayınları, İstanbul.
- ÖZCAN, Zafer, (2012), “Hasta Adam Avrupa”, Aksiyon, (886), ss. 26-33.
- SMITH, Anthony D., (2002), Ulusların Etnik Kökeni, Çev.: Sonay Bayramoğlu, Hülya Kendir, Dost Kitapevi, Ankara.
- ŞAFAK, Erdal, (14.03.2006), “Milliyetçi Rüzgâr”, http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/safak/2006/03/14/Milliyetci_ruzg%C3%A2r, 12.02.2012.
- ŞAHİN, Köksal, (2006), “Türkiye’de Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus Devlete Bakış, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Sakarya, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- ŞAYLAN, Gencay, (2003), Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, İmge Kitabevi, İstanbul.
- TANİLLİ, Server, (2010), Uygarlık Tarihi, Yeni Gün Habercilik Basın ve Yay, İstanbul.
- TÜRKÖNE, Mümtaz’er, (2009), “Ulus-Devlet ve Milliyetçilik”, Mümtaz’er Türköne (Ed.), Siyaset, İstanbul: Opus Yay., ss. 631-666.
- YALÇINKAYA, M. Hakan, Coşkun ÇILBANT, Neslihan YALÇINKAYA, (2012), “Küreselleşme ile Yeniden Şekillenen Ulus-Devlet Anlayışı”, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi”, (8), s. 1-26.
- YAYLA, Atilla, (2005), Siyasî Düşünceler Sözlüğü, Adres Yayınları, Ankara.